

København 18.8.2010

Åbent brev til
Teknik- og miljøborgmester Bo Asmus Kjeldgaard
Rådhuset - 1599 København V

Vedrørende vandskiftet i Stadsgravene på Christianshavn

Kære Bo Asmus Kjeldgaard

Som du måske er orienteret om af din administration, er der i Stadsgravene på Christianshavn igen udbrudt pølseforgiftning (botulisme), og indtil videre er mindst 75 gråænder, blishøns og knopsvaner fundet døde af det ekstremt kraftige toksin, som udskilles af bakterien Clostridium botulinum. Fundet af døde fugle startede omkring 18. juli i Ydre Stadsgrav og har siden bredt sig til Indre Stadsgrav, hvor fuglene nu dør i stigende antal. Årsagen til udbruddet er forholdsvis klar. En lang varm og stille sommerperiode samt manglende gennemstrømning af frisk vand har formentlig skabt de iltfrie forhold i bundslammet, som er en forudsætning for, at botulinum-bakterien kan formere sig og producere gift. Muligheden for at det sker er desværre langt større i Ydre Stadsgrav end så mange andre steder, fordi et tidligere udbrud af botulisme i 2006 må antages at have efterladt et stort antal botulinum sporer i bundslammet. Fra undersøgelser i udlandet vides det, at i områder med tidligere udbrud er risikoen for nye udbrud mangedoblet, selvom botulinum bakterien er vidt udbredt. For en ordens skyld skal det tilføjes, at den type (C), der er giftig for fugle, ikke er giftig for mennesker.

Efter udbruddet i 2006, der kostede hundredevis af fugle livet og stort set udryddede Stadsgravens ålebestand, mødtes en række borgere fra Christiania, Christianshavn og Kolonihaverne ved Ydre Stadsgrav (Søgruppen) for at finde ud af, hvad årsagen til fugledøden kunne være, og hvad der kunne gøres for at forebygge lignende fremtidige massedødsfald. Ret hurtigt stod det klart, at en forbedring af vandkvaliteten i Stadsgravene var nødvendig. For at forstå hvordan systemet virkede og hvilke praktiske muligheder, der var for et forbedret vandskifte, henvendte gruppen sig til Københavns kommune – det der nu hedder Center for Park og Natur (CPN). Det blev – og er stadig – en lang sej kamp.

I første omgang søgte vi informationer om det system af pumper og ventiler, der regulerer vandstanden. Det krævede en lang række anmodninger om aktindsigt, før vi i løbet af 1½-2 år fik nogenlunde informationer herom. Hvad der forblev – og til dels forbliver – uklart er hvilke myndigheder, der har ansvaret for at fastsætte vandkvalitet og sørge for, at denne vandkvalitet bliver overholdt. Kommunalreformen og dannelsen af de nye statslige Miljøcentre har ikke gjort det nemmere. Det ser dog ud til, at det indtil videre er Københavns Kommune, der skal sørge for at de tidligere vandkvalitetsmål overholdes.

Imidlertid er der i mellemtiden foretaget en udlicitering af en række opgaver til Københavns Energi (KE). Efter det, vi har fået oplyst, er der en kontrakt mellem CPN og KE, i hvilken CPN fastsætter den strategi, der skal følges, og hvor KE foretager det praktiske arbejde med at sørge for, at ventiler, pumper, rørgennemføringer og overvågningssystemet kører efter de retningslinier, som CPN har fastsat. I lang tid søgte vi at få en kopi af de ”manualer”, som vi formodede måtte være udarbejdet

som en del af kontrakten mellem CPN og KE. For Stadsgravens vedkommende viste det sig, at ”manualen” bestod af en række papirer i en ”gul mappe med meget blandet indhold”. I 2010 har vi så fået en kopi af en mere udførlig vejledning, der er udarbejdet senere.

Ved forskellige samtaler har vi erfaret, at en stor del af det personale, der tidligere passede og kendte til systemet nu enten er sparet væk eller flyttet til andre opgaver. Det er formentlig en del af grunden til, at systemet ikke virker – at der ikke foretages rensning af rørgennemføringer, at der sker computer-programmeringsfejl, og at den daglige overvågning af den automatiske dataindsamling af vandstande og pumpetilstande enten ikke foretages, eller at der ikke reageres herpå. Som et eksempel på det sidste kan det nævnes, at en af de automatiske vandstandsmålere i månedsvis viste en halv meter forkert, og at der først blev reageret, da Søgruppen gjorde opmærksom på fejlen.

Desuden har der ved flere lejligheder været utætheder i hovedkloakledningen, der er lagt ned på bunden af Indre Stadsgrav. Disse utætheder, der i de fleste tilfælde er opdaget af medlemmer af søgruppen har naturligvis medført, at ukendte – men givet store – mængder urensset spildevand er løbet ud i Stadsgraven. Der var tale om et stort antal utætheder, og det kan ikke udelukkes, at der kan opstå flere, også derfor er grundig overvågning af systemet vigtig.

I de seneste år har samarbejdet mellem Søgruppen og CPN ført til, at CPN hos et privat konsulentfirma har rekvireret rapporter om muligheden for at forbedre vandskiftet i Stadsgraven. Dette arbejde er blevet stærkt forsinket, bl.a. fordi det viste sig, at nogle af forudsætningerne for konsulentfirmaets modelberegninger ikke holdt pga. en programmeringsfejl hos KE. Rapporten, der skulle have været færdig i februar, er forsinket og et udkast stadig ikke modtaget.

I forbindelse med møder hos CPN er vi blevet lovet en række ting. Nogle meget simple ting som opstilling af indnivellerede vandstandsbrætter er endnu ikke udført. Andre mere omfattende ting som rensning af rør, er først ved at blive udført nu, hvor botulismen igen hærger, mens en overvejelse om indpumpning af frisk vand til Stadsgraven ikke har ført til handling. Det viser sig, at selv om CPN har meddelt, at rørene blev rensset sidste år, er den rensning, der pt foregår af den tilstoppede rørføring under Torvegade nord for Ravelinen formodentlig er den første i 20 år, da KE's nuværende mandskab ikke var bekendt med dens eksistens. Vi har desuden bedt om, at CPN gør den automatiske registrering af vandstande i havnen og i Stadsgraven tilgængelige på internettet. Derved kunne CPN på smukkeste vis opfylde Århuskonventionens bestemmelser om borgernes adgang til miljødata og samtidig få mulighed for en hurtig reaktion fra borgerne, hvis målingerne viste nogle alarmerende forhold.

Søgruppens erfaringer kan kort summeres således:

- Det har været vanskeligt at få oplysninger ud af CPN, og oplysningerne er undertiden modstridende.
- Overvågningen af vandstande mv bliver ikke tjekket regelmæssigt (om nogensinde?)
- De møder, der skulle afholdes månedligt mellem CPN og KE, bliver kun holdt med større interval, og det er uklart, hvordan der følges op.
- Udliciteringen af opgaver til KE har medført et større byråkrati og en mindre effektiv pasning og kontrol af pumper, rørgennemføringer mv. Opgaver der hævdes udført synes ikke altid at være udført.
- Spildevandsledningen gennem Stadsgraven er nu blevet repareret, men det virker uhensigtsmæssigt, at Københavns spildevand ledes gennem et sårbart vandområde.

- Der er stadig – efter fire års arbejde – ikke fundet en løsning, der sikrer et forbedret vandskifte i Stadsgravene. Og det er bekymrende, at Ydre Stadsgrav ikke er inddraget i modelberegningerne.

Det Søgruppen savner er

- Rapporten om mulighederne for et forbedret vandskifte i Indre Stadsgrav. Den første rapport førte til en forsøgsordning, hvor vandgennemstrømningen ændredes fra nord-syd til syd-nord. Herved blev der ikke ledt uklart og næringsholdigt vand ud ved Havnebadet. Denne ordning syntes at have forbedret vandskiftet noget, men fejl fra KEs side har gjort at ændringen kun har været i kraft i kort tid.
- En udredning om, hvordan vandskiftet i Ydre Stadsgrav kan bedres. Vandskiftet i Ydre Stadsgrav kan næppe bedres uden et pumpesystem, fordi der ikke er nogen vandstandsforskelle i Indre Stadsgrav til at drive en vandstrøm. Området er vigtigt, fordi det er her, der først opstår iltsvind, og fordi der mangler undervandsvegetation.
- Et nødberedskab i form af pumper, der kan sikre et vandskifte, når vejrforholdene giver risiko for iltsvind.
- En regelmæssig miljøovervågning af parametre som iltindhold, sigtddybde, temperatur og plantebiomasse. En sådan miljøovervågnings hyppighed bør afpasses efter de meteorologiske forhold, sådan at overvågning er intensiv i sommermånedene, men kan nedtrappes i vinterhalvåret.
- En mulighed for borgerne for løbende at kunne følge med i indsamlede vandstands- og miljødata på internettet.
- Men først og fremmest ønsker vi permanente løsninger, der kan sikre et markant hurtigere vandskifte i Stadsgravene

Stadsgravene på Christianshavn er vigtige. De er yngleområder for en lang række fugle, f.eks. yngler der som det eneste sted i Københavns Kommune tre arter af lappedykkere. Om vinteren er området raste- og fourageringsområde for tusinder af vandfugle. Men området er også af stor rekreativ interesse for beboere på Christianshavn og det øvrige Amager. Det besøges dagligt af mange familier med børn, vuggestuer og børnehaver og de mere end 100.000 turister, der kommer til området pga bl.a. Christiania. Vi ved, at Københavns Kommune har brugt mange millioner kroner på at forbedre miljø- og naturforholdene i Sortedamssøen og Peblingesøen, der har lignende rekreative værdier. Der er ikke megen natur og grønt for øjnene langs Københavns Havn. Derfor er det vigtigt, at de områder, der ligger i nærheden af havnen gøres så attraktive som muligt af hensyn til natur og mennesker.

Vi har indtryk af, at de medarbejdere i CPN, der har Stadsgravene som arbejdsområde, er dygtige og kompetente. Vi er også opmærksomme på, at de har mange andre arbejdsopgaver. Når vi undertiden mener, vi får en noget stedmoderlig behandling, er vi derfor overbevist om, at det hverken skyldes ond vilje eller manglende kompetence, men simpelthen at dine medarbejdere er overbebyrdede.

Hvad KE angår har vi haft vanskeligt ved at få andet indtryk end at de medarbejdere, der tidligere kendte til systemet er borte, og at der enten er indkøringsproblemer med det nye personale eller simpelthen mangel på personale.

Det er samtidig vores indtryk, at udliciteringen af opgaver har gjort tingene vanskeligere og mere byråkratiske og formentlig også dyrere.

Med vores brev håber vi at have gjort dig opmærksom på en række problemer i et vigtigt rekreativt område. Nogle af problemerne kan måske løses forholdsvis enkelt, mens andre nok vil være mere kostbare. Vi håber, du som miljøborgmester vil have øget opmærksomhed på Stadsgraven og de ting, som vil være nødvendige af administrativ og praktisk art, for at området kan fungere som et rekreativt naturområde til gavn for natur og mennesker. 2010 skulle gerne være det sidste år med botulisme.

Søgruppen står naturligvis gerne til rådighed med yderligere oplysninger, ligesom vi gerne deltager i en besigtigelse af området, hvis du skulle have interesse i det.

Med venlig hilsen

På Søgruppens vegne

Susanne Ulrik

Ved Kanalen 1/3
1413 København K

Telefon 20 72 01 02